

1956 – a szabad élet szinonimája Ország György: *Honvagy egy ős után*, Cserhát Művész Kör, 2017.

Az '56-os forradalom tanulságainak életre keltése – és bevezetése a társadalom mentális csatornáiba – kiemelt feladat. Ez elsősorban nem a szépirodalom dolga, hanem a tudományos kutatásé, de az irodalomnak is részt kell vállalnia belőle.

Ezért is örvendünk Ország György *Honvagy egy ős után* című, a XX. századi magyar szabadságharcnak az irodalom eszközeivel emléket állító regényének. A mű címe egyaránt utal '56 csodájára, egy nemzet olthatatlan szabadságvágyára, és arra a körülményre, hogy a pesti srácok hősies küzdelme akkor a világ legerősebb hadseregével szemben szükségszerűen elbukott. Igaz, a katonai vereséggel egyidejűleg a szabadság és az emberi méltóság magasatos eszméje diadalmaskodott. Egy szabadságszerető kis nép az egész világnak példát mutatott. És ez azért is fontos, mert a szabadság a legfőbb és legemberibb öncél. A történelem a szabadságharcok történeteként is felfogható.

Az író természeti képpel indítja művét, hogy az után fokozatosan bevezesse az olvasót a korabeli történelem forgatagába. Hozzáértéssel jelöli ki az események színhelyeit, szövi a történet szálait, ad keretet a regény sokszínű cselekményének.

Először azt hihetnénk, csupa véletlen, hogy egy korabeli slágerből idéz. Ám a sokat sejtető dalszöveggel már a regény elején érzékeltetni kívánja az események bizonytalan végkifejletét: „Bárhogy lesz, úgy lesz, / A jövőt nem sejtheted.” Személyes holnapjaink és az ország jövőjének alakulása egyaránt kiszámíthatatlan.

A *Honvagy egy ős után* egyszerre dokumentumregény – s mint ilyen, a valóságirodalom része – és szerelmi regény. Egyik sem uralja és nyomja el a másikat: a különböző eseménysorok párhuzamosan futnak, terebélyesednek, illetve tartanak a végkifejlet felé. Éva, a vidéki lány és Gyuri, a fővárosi fiú véletlenszerű ismeretsége fokozatosan tartalommal töltődik, hogy a közös harc hevében később átlényegüljön igazságszerű szerelemmé. Menet közben – a növekvő feszültségek, agyagba döngölések, az emberi méltóság sárba tiprása megannyi esetének ábrázolása révén – mind határozottabban érezhetjük a készülődő forradalom előszelét. Még csak hallomásból értesülünk tiltakozásokról, lázadó csoportok spontán alakulásáról. Ám

a kezdetben amorf, arctalan sokaság egyre duzzad, szerveződik, saját képet kap.

Sokat sejtető, hogy a kisebb-nagyobb egységek egy akaraton vannak. Felhangzanak a legfontosabb jelszavak: „Aki magyar, velünk tart!”; „A szolgasorsot nem tűrjük tovább – demokráciát, függetlenséget, szabadságot akarunk!”; „Ruszkik haza!” A legfontosabb cél a minden egyebet magában foglaló nemzeti függetlenség – voltaképpen a szabad élet. De a követelések listája természetesen újabb elemekkel – például a lengyel–magyar barátság szép gondolatával – bővül.

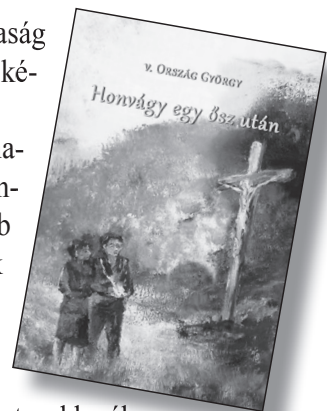
A szabadság elnyerése – mint fennen hirdetett legfőbb gondolat – egyaránt irányul a külső ellenség, a szovjet típusú kommunista totalitarizmus és annak hazai képviselői, a padlást lesöprő Gerő Ernőék, Rákosiék ellen.

Eközben a szubjektív világban, az érzelmek szférájában is érnek, mélyülnek a történések. Éva és Gyuri úgy érzik, hogy egymásra találtak; egyre intenzívebbé váló kölcsönös vonzalmuk gazdagodik, közeledik a kulminációs ponthoz.

Kint tragikumba torkoltnak az események. A Rádiónál eldördülnek a fegyverek. A fő feladat: a fegyveres ellenállás megszervezése, amire a Corvin mozi ígérkezik a legjobb helynek.

Ez már a harci cselekmények ideje. Nincs más lehetőség: szembe kell szegülni a Molochhal! És a pesti srácok „muszáj-Herkulesként” néznek farkasszemet vele. A mindenre elszánt kis csapat visszaveri a támadást: Molotov-koktélokkal semmisíti meg a tankmonstrumokat. Folyik a küzdelem, a szabadságharcosok mindegyike a számára kijelölt poszton tesz eleget feladatának: az egyik őrt áll, a másik a belső ellenséget leleplezi le, és akadnak olyanok is, akik – az ellenség éberségét kijátszva – babakocsin löszert szállítanak. Még csak verbuválni sem kell: egyre nő, dagad a harcosok tábora. A legkülönbözőbb foglalkozású, végzettségű hazafiak jelentkeznek a fegyveres harcra. És milyen lélekemelő: sikert siker követ!

A helyzet egyértelművé válik. Az ávósok a leggaláztatásabb tettől sem riadnak vissza: a kenyérért sorba álló békés emberekre lőnek. Saját népükre támadnak. A Rádiónál, a Parlament előtt mérsárolják le honfitársaikat. És nemcsak a fővárosban, vidéken is.

A magyar nép közös eszmei, érzelmi és akaratú egységbe tömörül. Az ország minden részéből küldik az ételmet; ki hogy tud, úgy segít. A kommunizmus rendszere nem tudta kioltani a magyar férfiaktól és nőktől az egymás iránti emberséget. Az ország függetlensége, a nemzet szabadsága nem alku tárgya. Az író meggyőzően írja le: kritikus helyzetekben hogyan törnek fel a lelkekből a szebbnél szebb emberi, jellembeli tulajdonságok.

A regényben Tóth Ilonka kedves alakja is megjelenik, aki jóságával, tisztaságával, lelki szépségével, a haza és a szabadság ügye iránti elszántságával valósággal beragyogja környezetét.

Feltétlenül szólnunk kell Gréti néni allegorikus alakjáról is. Az idős zongoratanárnő a magyar társadalom jó értelemben vett polgári elemeit egy személyben képviseli. Az első perctől azonos hullámhosszon mozog a nemzet szabadságáért küzdő fiatal harcosokkal. Érti és érzi e küzdelem minden egyebet maga mögé utasító jelentőségét. Lakása egyszerre az ifjú harcosok kis csoportjának otthona és szervezési központ, ahova fontos hírek futnak be, és ahol komoly taktikai döntések születnek.

A fiatalok sok mindenről értesülnek közben. Értik az oroszok megtévesztő akcióit is, akik fegyverszünetről papolnak, miközben titkon készülődnek a mindent eldöntő ütközetre.

Azzal, hogy az író több szabadságharcost a saját nevével szerepeltet, közelebb hozza az eseményeket az olvasóhoz, meggyőző képet fest a forradalomról és szabadságharcról. Éléményszerűnek hat az is, hogy az események közegébe helyezve mutatja be Mindszenty hercegprímás kiszabadítását Felsőpetényből.

A regény több érdekes epizódja közül most csak egyet emelnék ki. Egyszerre felemelő és megható, ahogy a „corvinisták” előretartott lyukas zászlóval menetelnek egyik bajtársuk temetésének színhelyére, a Ferenciek terére.

Általános érvénnyel megállapítható, hogy a szabadságharcosok még a legnagyobb veszedelmek közepette sem veszítik szem elől a jövőt. Készek akár életük feláldozásával is a magyar szabadság, a haza védelmére, noha egyre világosabb, hogy az ígért nyugati segítség elmarad.

Az egyenlőtlen erők további összecsapása egy adott pillanatban már értelmét veszíti: a további küzdelmek csak növelnék az áldozatok számát. Megszületik a józan felismerés és döntés: fel kell adni a harcot! Keserű kérdésként fogalmazódik meg a sza-

badságharcosokban a szomorú valóság: „Az ellopott gyermekkoruk után még hazájukat is hagyják el? Vajon ki tesz itt igazságot?”

A durva erőszak a szerelmi szálát is elszakítja. Az új életet, a boldog ígéretet szíve alatt hordó Éva harc közben halálos lövést kap. A regénybeli cselekmény ezen a vonalon is lezárul.

A búcsúzások pillanatai következnek. A haza, a szabadság védelmezőiből menekültek lettek. Ezt a legnehezebb megélni. A túlerő győzelme a mi térfelünkön tragédiába torkollik. A szörnyű megtorlások napjai, hónapjai, évei következnek. Nemcsak Magyarországon, hanem például Erdélyben (vagy a Felvidéken) is, ahol sokan veszítik el állásukat vagy kerülnek börtönbe, internálótáborba azért, mert korábban rokonszenvvel fordultak a magyar forradalom felé.

Mindeközben az író azt is érzékelteti, hogy a nemzet egészében gondolkodik: a határon túli magyarokat ugyanúgy a nemzet részének tekinti, mint a Trianon utáni államterület magyarjait. Nincs külön magyarországi magyar – és kisebbségi magyarok: a nemzet egy és oszthatatlan. Ez a regény egyik legmeghatározóbb eszmei üzenete.

A másik pedig az, hogy a vesztes sorsa nem maga az elkerülhetetlen vég!

Mert él a remény az önfeladással szemben. Hiszen sohasem abban reménykedünk, ami van, ami adott, hanem mindig abban, ami még nincs, de vágyjuk, hogy bekövetkezzen. Vagy ellenkezőleg: abban, hogy az, amitől félünk, nem fog bekövetkezni; hogy elmúlik tőlünk ez a keserű pohár. Az embereknek mindig szükségük van a reményre, amelynek valósággá válása részben a külső körülményektől függ, de kell hozzá a személyes hozzájárulás is. Lemondani róla pedig azért nem szabad, mert aki feladja, az önként belenyugszik a vereségbe, akár a végzetesbe is.

Tudatosítsuk magunkban: a nemzetek reményei állandóak, legalábbis hosszú életűek szoktak lenni, bár bizonyos idő elteltével a közösségek egyes tagjaiban kezdetét veheti, veszi is nem egyszer a lemondás, a beletörődés, a meghasonlás. De a tél múltával, a tavasz érkezésekor – új, merész vágyakra gyúlva – mindig felértékelődnek a remények.

A reménykedés nem csodavárás. A teljesülő remények sokszor céltudatos, esetenként jól összehangolt cselekvésen alapulnak. Nem ritkán áldozatot is kell hozni értük. Úgy, ahogy az '56-os magyar forradalom és szabadságharc hősei tették.

Aniszi Kálmán